

TA'LIM JARAYONIDA ZAMONAVIY AXBOROT VA IJTIMOYIY TEKNOLOGIYALARNING TUTGAN O'RNI

Soliyev O.S.

*Qo'qon DPI Boshlang'ich
ta'lim metodikasi kafedrasi o'qituvchisi*

Tayanch so'zlar: axborot texnologiyalari, ta'lim, masofaviy ta'lim, muloqot, metod, ta'lim va tarbiya, o'qitish jarayonlari, internet, tashkiliy-uslubiy, apparat, motiv, dasturiy ta'minot va kommunikatsion texnologiyalar.

Ключевые слова: информационные технологии, образование, дистанционное образование, коммуникация, метод, обучение и воспитание, учебный процесс, Интернет, организационно-методические, технические, мотивационные, программные и коммуникационные технологии.

Key words: information technologies, education, distance education, communication, method, education and upbringing, teaching processes, internet, organizational-methodical, hardware, motive, software and communication technologies.

Hozirgi vaqtda ta'limda axborot va ijtimoiy texnologiyalarning roli tobora ortib bormoqda, ular talabalar va o'qituvchilarni kamida uchta asosiy vazifani hal qilish imkonini beradigan darajada universal kompyuterlashtirishni ta'minlaydi:

- ta'lim jarayonining har bir ishtirokchisi uchun istalgan vaqtda va turli joylardan ma'qulroq Internet tarmog'iga kirishni ta'minlash;
- ta'lim sohalarining yagona axborot makonini rivojlantirish va unda turli vaqtlarda va o'quv va ijodiy jarayonning barcha ishtirokchilarining bir-biridan mustaqil ravishda mavjudligi;
- boshqariladigan axborot ta'lim resurslarini, shu jumladan foydalanuvchilarning shaxsiy ma'lumotlar bazalari va ma'lumotlar banklarini hamda ular bilan ishlash uchun universal foydalanish imkoniyati bilan talabalar va o'qituvchilarning bilimlarini yaratish, rivojlantirish va ulardan samarali foydalanish [2.77].

Hozirgi kunda donyoda, shu bilan birga mamlakatimizda uzluksiz ta'lim sohasini kompyuterlashtirishning hozirgi sur'atlaridan, shuningdek, aholini uy sharoitida texnologik kompyuter va tarmoq bilan ta'minlashning notekisligini hisobga olgan holda, yaqin kelajakda bu vazifalar to'liq va har tomonlama bajarilmasligini kutishimiz mumkin.

Shu bilan birga, hayotning birinchi yarmida ta'lim olishning an'anaviy sxemasi eskirganligi va uzluksiz ta'lim va umrbod ta'lim bilan almashtirilishi kerakligi haqida tushuncha kuchaymoqda. Ta'limning yangi shakllari o'quv jarayonida interaktivlik va hamkorlik bilan ajralib turadi. Konstruktivizm, o'quvchiga yo'naltirilgan ta'lim, vaqt va makon chegaralarisiz o'rganish kabi yangi ta'lim nazariyalari ishlab chiqilishi kerak. Ta'lim sifatini oshirish uchun yangi ta'lim texnologiyalaridan jadal foydalanish ham rejalashtirilgan

Ta'lim texnologiyasini ta'riflashga turli xil yondashuvlarni umumlashtirish mumkin, bu ta'lim maqsadlariga erishishni ta'minlaydigan o'qitish shakllari, usullari va vositalari tizimi bo'lgan o'quv rejalari va o'quv dasturlarini amalga oshirish usullari majmui. Mutaxassislar odatda ta'lim texnologiyalaridagi farqni qo'llaniladigan o'qitish vositalaridagi farqlardan kelib chiqadilar. Axborot ta'lim texnologiyalari axborot va kompyuter texnologiyalaridan foydalanish natijasida yuzaga keladi. Ta'lim axborot texnologiyalari joriy etiladigan ta'lim muhiti u bilan ishlaydigan komponentlar bilan belgilanadi:

- texnik (ishlatiladigan kompyuter texnikasi va aloqa vositalari turi);
- dasturiy ta'minot va apparat (amalga oshirilayotgan o'quv texnologiyasini qo'llab-quvvatlash uchun dasturiy vositalar);
- tashkiliy-uslubiy (talabalar va o'qituvchilarga ko'rsatmalar, o'quv jarayonini tashkil etish) [3.57].

Oliy ta'limdagi ta'lim texnologiyalari deganda oliy ta'lim fanlari sohasida ma'lumotlarni yaratish, to'plash, uzatish, saqlash va qayta ishlash uchun foydalaniladigan ilmiy va muhandislik bilimlari, shuningdek, usullar va vositalar tizimi tushuniladi. Ta'lim dasturlari samaradorligi va ularga tegishli axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining integratsiyalashuvi darajasi o'rtasida bevosita bog'liqlik shakllanadi.

Oliy ta'limni axborotlashtirish muammosini tushunish va amalga oshirishning asosiy maqsadi shundan iboratki, natijada jamiyatda intellektual faoliyatni global ratsionalizatsiya qilish uchun mutaxassislarni tayyorlash samaradorligi va sifatini oshirish uchun yangi IT-dan foydalanish orqali erishish kerak. Rivojlangan mamlakatlarda erishilgan (Amerika, Xitoy, Hindiston v.b.) axborot madaniyati darajasi. Postindustrial jamiyat talablariga javob beradigan yangi turdagi tafakkurga ega kadrlar tayyorlashni ta'minlash kerak [3.63].

Bugungi kunda ta'lim muhitining o'ziga xos xususiyatlaridan biri talabalar va o'qituvchilarning istalgan vaqtda va kosmosning istalgan nuqtasida tuzilgan o'quv materiallaridan, butun universitetning o'quv multimedia majmualaridan foydalanish imkoniyatidir. O'quv materialining mavjudligi bilan bir qatorda, talabaga o'qituvchi bilan muloqot qilish, onlayn yoki oflayn rejimda maslahat olish, shuningdek, ma'lum bir fanni o'zlashtirishda individual «navigatsiya» olish imkoniyatini berish kerak [1.3]. Talabalar moslashuvchan ta'lim rejimlari, bir necha kirish va chiqishlari bo'lgan modulli dasturlarga intilishadi, bu ularga kreditlarni to'plash va oldingi tajriba, bilim va ko'nikmalarni hisobga olgan holda bir universitetdan boshqasiga erkin o'tish imkonini beradi. Shaxsiy rivojlanish va kasbiy o'sish imkoniyati talabalar uchun muhim bo'lib qoladi; diplom dasturlari va qisqa kurslar bir xil darajada talab qilinishi mumkin; kasbiy ta'lim va magistratura dasturlariga bo'lgan ehtiyoj keskin ortadi.

Masofaviy ta'limni ishlab chiquvchilar ta'lim xulq-atvorini individuallashtirishni quyidagicha aniqlaydilar, chunki masofaviy ta'limda talabalarga yo'naltirilgan ta'lim usulining xususiyatlari eng aniq namoyon bo'ladi:

Moslashuvchanlik - talaba dars vaqtini, joyini va davomiyligini mustaqil ravishda rejalashtirishi mumkin.

Modullik - o'rganish uchun materiallar modullar ko'rinishida taklif etiladi, bu o'quvchiga o'z ehtiyojlari va potentsial imkoniyatlariga muvofiq o'z ta'lim traektoriyasini yaratishga imkon beradi.

Foydalanish imkoniyati - talaba va ta'lim muassasasining geografik va vaqtinchalik joylashuvidan mustaqillik mamlakat aholisining ta'lim ehtiyojlarini cheklamaslik imkonini beradi.

Rentabellik - iqtisodiy samaradorlik ta'lim muassasalarining makonini saqlash xarajatlarini kamaytirish, vaqt va moddiy resurslarni (matbaa, materiallarni ko'paytirish va boshqalar) tejash orqali namoyon bo'ladi.

Mobillik - o'qituvchi va talaba o'rtasidagi fikr-mulohazalarni samarali amalga oshirish masofaviy ta'lim jarayonining muvaffaqiyati uchun asosiy talab va asoslardan biridir.

Qamrov - bir vaqtning o'zida ko'p sonli talabalarining ta'lim ma'lumotlarining ko'plab manbalaridan (elektron kutubxonalar, ma'lumotlar banklari, bilim bazalari va boshqalar) foydalanish.

Ishlab chiqarish qobiliyati - o'quv jarayonida axborot va telekommunikatsiya texnologiyalarining eng yangi yutuqlaridan foydalanish.

Ijtimoiy tenglik - yashash joyi, sog'lig'i, elitizmi va moliyaviy ta'minlanishidan qat'i nazar, ta'lim olish uchun teng imkoniyatlar.

Xalqaroлик - ta'lim xizmatlari bozorida jahon yutuqlarini eksport qilish va import qilish [4.31].

Turli mamlakatlarning ta'lim tizimlarida masofaviy ta'limni tashkil etish va amalga oshirishda an'anaviy ta'lim bilan taqqoslaganda masofaviy ta'lim samaradorligini baholash muammosi paydo bo'ladi. O'nlab yillar davomida olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, samaradorlikni baholash muammosi juda murakkab va ko'p qirrali bo'lib, hozircha yakuniy yechimga ega emas.

Ta'lim ATning rivojlanishi va qo'llanilishini kengaytirish o'qitish samaradorligini o'zgartirish muammosi bilan bevosita bog'liq. Har qanday usul yoki o'qitish texnologiyasining samaradorligini aniqlash erishilgan natijani, moddiy resurslar va unga erishish uchun vaqtni o'lchashni o'z ichiga oladi. Treningning samaradorligi ballardagi testlar natijalari bilan yoki hal qilingan muammolar foizidagi test natijalari bilan o'lchanadi. Bunday holda, odatda, kompyuterga asoslangan ta'limni qo'llab-quvvatlash vositalaridan foydalangan va foydalanmagan talabalar guruhlariga taqqoslanadi [2.88].

Axborot texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitish usullarining samaradorligini baholash odatda an'anaviy deb ataladigan usullar bilan taqqoslanadi va o'quv natijasini o'lchash bilan cheklanadi, ba'zan esa talabalar tomonidan sarflangan vaqtni hisobga oladi. Texnologik ta'lim muhitida masofaviy ta'limning asosiy jihatlari an'anaviy sifat mezonlarini qo'llash mumkinmi? O'qitishda axborot texnologiyalarini baholashda ushbu yondashuvni qo'llash, ikkinchisi o'qitishning maqsad va vazifalariga hech qanday yangilik kiritmasligini anglatadi. Darhaqiqat, axborot texnologiyalarining joriy etilishi ta'lim sifatini va mazmuniga ta'sir qiladi.

Masalan, dunyoning ta'lim sohasi rivojlangan ko'plab mamlakatlarida hozirgi vaqtda sifat standartlari quyidagi yo'nalishlarda ishlab chiqilmoqda:

- o'qituvchilarni tanlash va ularni onlayn o'qitishga tayyorlash jarayoni;
- o'qituvchilarni doimiy ravishda qayta tayyorlash va qo'llab-quvvatlash;
- texnologik ta'lim muhitini rivojlantirish;
- onlayn tahsil olayotgan talabalar uchun texnik va akademik yordam;
- doimiy monitoring va takomillashtirishni ta'minlash bo'yicha texnologik siyosat;
- talabalarga masofaviy ta'lim xizmatlarini tashkil etish.

Xulosa qilib aytganda, yuqorida yoritilgan mavzu bo'yicha zamonaviy axborot texnologiyalarni o'zlashtirish va ta'limda uni qo'llash yo'llarini izlash va takomillashtirish, masofaviy ta'limdan tog'ri va samarali foydalanish usullarini tadbiq etish ta'lim sohasini kelajakdan hozirgidan qulayroq va samaraliroq qilishda eng asosiy vazifalarni bajarishini ko'rishimiz

mumkin. Darsni hayotiy tajribalar bilan bog'lash va uni zamonaviy axborot texnologiyalari orqali o'quvchilarga yetkazib berish, o'qituvchilarning asosiy vazifasi hisoblanadi. Bolalarda yangi zamonaviy axborot texnologiyalardan unumli foydalanishda ko'nikma va malakalarni oshirish o'qituvchilarning vazifasi bo'lib bunda xorijiy mamlakatlarning tajribalaridan foydalangan holda mamlakatimiz shart-sharoitiga mos ravishda ularni qo'llash muhim vazifa hisoblanadi.

Adabiyotlar:

1. O.S Soliyev, "Boshlang'ich sinf o'quvchilarining zamonaviy axborot texnologiyalari hamda didaktik o'yinlar yordamida darslarda faoligini oshirish". "ILM SARCHASHMALARI" Urganch davlat universitetining ilmiy-nazariy, metodik jurnali. 4-son, 2023.
2. Mason, Robin. Globalizing Education: Trends and Applications. New York: Routledge, 1998.
3. Burbules, Nicholas C., and Torres, Carlos Alberto. «Globalization and Education: An Introduction», in, Nicholas Burbules and Carlos Alberto Torres, eds. Globalization and Education. Critical Perspectives. New York: Routledge, 2000.
4. Келли М. Фрэнсис. Политические последствия электронного обучения // Высшее образование в Европе. Том XXVII, №3, 2002.

РЕЗЮМЕ

Ushbu maqolada ta'lim sohasida zamonaviy axborot texnologiyalaridan foydalanishning samaradorligi, masofaviy ta'limning afzalliklari va bu borada xorijiy mamlakatlarda tatbiq etilayotgan eng samarali usullar, shuningdek, ta'lim sohasida faoliyat olib borayotgan o'qituvchilar uchun talabalar bilan fanlarni o'zlashtirish jarayonida axborot texnologiyalarni joriy qilish orqali samaradorlikni hamda darslarni yanada qiziqarliroq tashkil etish usullari haqida so'z boradi. Pedagogik faoliyat olib borayotgan o'qituvchilar zamonaviy axborot texnologiyalari haqida bilishi kerak bo'lgan eng asosiy bilimlar haqida fikrlar yoritilgan.

РЕЗЮМЕ

В данной статье рассматривается эффективность использования современных информационных технологий в сфере образования, преимущества дистанционного образования и наиболее эффективные методы, внедренные в зарубежных странах в этом отношении, а также использование информационных технологий в процессе освоения предметов. Выделены представления о самых базовых знаниях, которые должен знать учитель о современных информационных технологиях.

SUMMARY

In this article, the effectiveness of the use of modern information technologies in the field of education and the most effective methods implemented in foreign countries in this regard, as well as the effectiveness and lessons through the introduction of information technologies in the process of mastering subjects with students for teachers working in the field of education more interesting organizing methods are discussed. Thoughts on the most basic knowledge that teachers should know about modern information technologies have been highlighted.